

Při tehdejší nevalné kvalitě topografického podkladu je vymezení rozlišovaných hornin velmi přesné a v hlavních rysech se dodnes nezměnilo. Mapa je doprovázena geologickými řezy, které velmi dobře ilustrují tektonickou stavbu území. Mapa též obsahuje tzv. stratigrafickou kolonku, podobně jako dnešní moderní geologické mapy.

K dalším významným geologům Moravského krasu patří Alexander Makowsky a Anton Rzehak, kteří v letech 1895 a 1909 vydali dva listy velmi podrobné geologické mapy v měřítku 1 : 75 000 okolí Brna.

Z roku 1899 pochází další geologická mapa od Josefa Vladimíra Procházky. Procházka též do odborného světa uvedl dnes užívaný název Moravský kras, který postupně nahradil původní pojmenování Moravské Švýcarsko.

Trojrozměrná interpretace historické důlní mapy

Ve střední části Moravského krasu, zejména v okolí obce Rudice, se až do konce 19. století dobývaly železné rudy. Hlubinná těžba se odehrávala v mnoha kilometrech štol a šachet, sahajících do hloubek až kolem 120 m. Z roku 1892 se dochovala důlní mapa z okolí rudického Žegrova.

Mapa o rozměrech 1 x 2 m v měřítku 1 : 500 je kreslena barevnými tušemi na průsvitném papíru. Barvy označují hloubku zakreslených šachet a štol. Zanesena jsou podzemní díla – šachty, štolý a dobývací komory s ochrannými pilíři.

Pro poznání geneze krasu jsou zajímavé údaje o hloubkách vápencového podloží. Pomocí nich byla interpolována trojrozměrná podoba pohřbeného povrchu vápenců. Podloží rudických dolů představuje velmi členitý terén s formami, které dnes známe z krasových oblastí tropického pásma – s krasovými kužely (tzv. mogoty) a hlubokými depresemi nyní zcela zaplněnými rudickými vrstvami. Bez starých hornických map bychom tyto skutečnosti v dnešním plochém reliéfu nebyli schopni rozeznat.

První karsologická mapa

Významným badatelem byl vídeňský stře-doškolský profesor Richard Trampler.

V roce 1894 publikoval první komplexní karsologickou mapu s názvem „*Das Brünner Höhlen-Gebiet*“ neboli „*Brněnské jeskynní území*“ v měřítku cca 1 : 150 000. Na zjednodušeném podkladu geologické a topografické mapy zakreslil vchody padesáti čtyř významných jeskyní. Celou mapu navíc zcela správně rozdělil do tří skupin podle příslušnosti ke krasovým povodím – povodí Punkvy (I. Gruppe), povodí Jedovnického a Křtinského potoka (II. Gruppe) a povodí Řičky (III. Gruppe).

Mapy krasové krajiny počátkem 20. století

Prvním geografem, který již na přelomu 19. a 20. století zakresloval zmenšené půdorysy významných jeskyní do topografických map (pozn.: používal velmi přesné mapy III. vojenského mapování z let 1876–1878 v měřítku 1 : 25 000) byl známý speleolog a karsolog Karel Absolon. Průběhy podzemních dutin dával do vzájemné souvislosti s polohami závrťů, ponorů a krasových vyvěraček.

Byl také průkopníkem v tvorbě pohledů na krasovou krajinu z ptáčích perspektivy

a uvést lze především barevné studie Macochy a Punkevních jeskyní či šikmý pohled na celý Moravský kras mezi Brnem a Macochou.

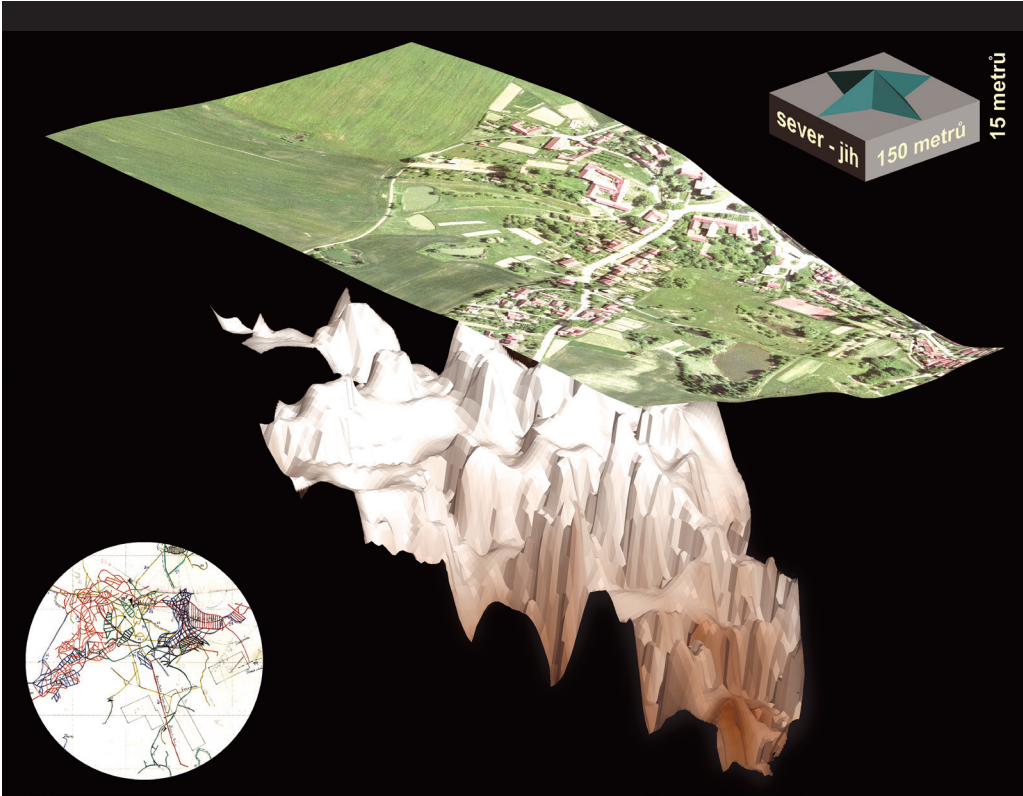
Na Absolonovo mapování navázal Jan Knies, který v roce 1909 publikoval knihu s vloženou mapou s názvem „*Punkva a její krasové přítoky*“.

V mapě jsou zakresleny zjednodušené půdorysy tehdy známých významných jeskyní, závrty, ponory a vývěry, rozvodí a předpokládané průběhy podzemních vodních toků.

Absolonovým a Kniesovým dílem vyprávění o historických mapách krasové krajiny končí. Teprve ve 2. polovině 20. století přicházejí noví geografové a karsologové, kteří se problematikou komplexního mapového zobrazení krasové krajiny také zabývali a stále zabývají.

Ale to už je jiný příběh...

Seznam literatury je připojen k webové verzi článku na www.casopis.ochranaprirody.cz

Počítačová rekonstrukce pohřbeného fosilního krasu v okolí obce Rudice, sestavená na podkladech historické hornické mapy (detail v kruhovém výřezu)

Česká cena za architekturu a ochrana krajinného rázu

Jaromír Kosejk

Jedním z prostředků, jak kvalitně chránit krajinu, je vedení dialogu a spolupráce s dalšími subjekty. S Českou komorou architektů („ČKA“) spolupracuje AOPK ČR mimo jiné na soutěži Česká cena za krajinu, ve které uděluje AOPK ČR vlastní mimořádnou cenu pro dílo, jež bylo realizováno citlivě s ohledem na krajinný ráz. Archeopark Pavlov, který v loňském roce obdržel

kromě ceny AOPK ČR také hlavní cenu soutěže, je příkladným dílem moderní architektury respektující kulturní a historickou tradici lokality v CHKO Pálava. Zároveň je ukázkou podobného pohledu na krajinu zástupci AOPK ČR jako odborné organizace na straně jedné a renomovanými architekty z poroty České ceny za krajinu na straně druhé.

Javornická palírna. Foto Jaromír Kosejk

Ochrana krajiny nabývá na významu

Téma ochrany krajiny a krajinného rázu se stává v posledních letech z mnoha důvodů čím dál zásadnější. Otázka posuzování výstavby na území chráněných krajinných oblastí je pro AOPK ČR jednou z nejdůležitějších odborných činností. V rámci co nejvyšší objektivizace a sjednocování rozhodování v této agendě využívá AOPK ČR dlouhodobě řadu nástrojů. Kromě studií preventivního hodnocení krajinného rázu, které se díky pravidelným aktualizacím v poslední době zpracovávají již s velmi vysokou mírou podrobnosti a které se pro AOPK ČR staly velmi důležitým podkladem, jde o působení architektonických komisí při regionálních pracovištích a architektonické komise AOPK ČR, které slouží jako odborný poradní orgán, o interní i externí školení odborných pracovníků a mimo jiné také o spolupráci s dalšími subjekty. Jako vzor mezioborové spolupráce můžeme uvést Národní památkový ústav, se kterým má AOPK ČR již řadu let podepsanou smlouvu o spolupráci. Tuto smlouvu se zejména v posledních letech daří aktivně rozvíjet např. společnými setkáními vedoucích i odborných pracovníků v rámci regionů. Mezi další významné subjekty v oblasti ochrany krajiny, se kterými AOPK ČR prohloubila spolupráci, je ČKA.

Cesta spolupráce

ČKA i AOPK ČR při své spolupráci vycházejí ze společného zájmu na ochraně krajiny a péči o kulturní a historické hodnoty krajiny České republiky. Předmětem vzájemné spolupráce je dále ochrana památkově hodnotných sídel a staveb ve zvláště chráněných územích, práce s veřejností, vzdělávání v oblasti architektury a ochrany krajinného rázu, osvětla v oblasti výstavby ve zvláště chráněných územích či sdílení vzdělávacích materiálů v oblasti architektury, krajinného rázu a ochrany krajiny. Jako zajímavým nástrojem vzájemné spolupráce k prosazování společných témat se ukázala být prestižní soutěž Česká cena za architekturu, kterou vyhlašuje ČKA. Na základě vzájemné dohody může AOPK ČR v rámci soutěže od loňského roku udělit vlastní mimořádnou cenu. Účelem Mimořádné ceny AOPK ČR je ocenění zajímavé stavby, kterou se podařilo citlivě zakomponovat do okolního prostředí a jejíž výstavbou nedošlo k narušení dochovaného přírodního a kulturního prostředí.

Rok 2017 byl historicky první, ve kterém AOPK ČR udělala svoji mimořádnou cenu. Dle pravidel soutěže, viz box, jsme vybírali držitele ceny AOPK ČR ze 42 nominovaných děl pro rok 2017. Šlo o velmi široké spektrum realizací, ve městech, sídlech i v kra-

jině. Z těchto děl vybírala Architektonická komise AOPK ČR v prvním kole 3 finalisty. Alespoň jeden hlas dostalo celkem 9 projektů, což svědčí o řadě projektů v soutěži, které byly realizovány s ohledem na zachování krajinného rázu. Na prvních třech místech, a tedy jako postupivši do druhého kola, se umístila tato díla: Archeopark Pavlov od Architektonické kanceláře Radko Květ, Vodní dům kanceláře AND, spol. s r. o. a Javornická palírna kanceláře ADR, s. r. o. Z prvních tří projektů vybrala Architektonická komise AOPK ČR vítěze, kterého následně potvrdila porada vedení AOPK ČR. Po zajímavé diskusi jednoznačně zvítězil Archeopark Pavlov. Na druhém místě se umístilo dílo Javornická palírna a těsně za ním pak projekt Vodní dům.

Proč Archeopark Pavlov?

Držitel Mimořádné ceny AOPK ČR Archeopark Pavlov leží na okraji obce Pavlov v CHKO Pálava a navazuje na dominanty Pálavských vrchů. Nachází se v území s bohatou kulturní a historickou tradicí v lokalitě Pavlova a Dolních Věstonic a zdařile na tyto tradice navazuje. Jedná se o muzejní expozici, ve které se vhodně doplňuje moderní pojetí s historií. Moderní prvek představuje použití betonu, z přírodních materiálů je použito dubové dřevo a sklo. Všechny prostory se nacházejí pod zemí, ze které vystupují bílé věže připomínající vápencové skály Pálavy, jež se majestátně klenou nad vinohrady, sady a lukami. Projekt není replikou historického charakteru, je novým prvkem v současné době. Prokazuje respekt k okolí,

Archeopark Pavlov. Foto Gabriel Dvořák

Česká cena za architekturu

Česká cena za architekturu je soutěží, kterou vyhlašuje Česká komora architektů a která má ukázat veřejnosti kvalitní architektonická díla zejména v souvislostech jejich vzniku, vztahu k okolí a společenského přínosu. Jednou z hlavních zásad ceny je skutečnost, že neobsahuje kategorie, soutěží tedy mezi sebou opravdu různá díla, která lze zahrnout pod pojem „architektura ve svém nejširším významu“. Podmínkou účasti na soutěžní „přehlídce“ je souhlas autora a přihlášení hotového díla do 5 let od jeho ukončení. Přihlášená díla posuzuje nezávislá, minimálně 5členná mezinárodní porota, která z přihlášených děl vybere zhruba 50 tzv. nominovaných projektů. Porota dále rozhodne o udělení čestných označení „Finalista“, které je uděleno zpravidla 5–10 dílům. Jednomu z finalistů je pak z rozhodnutí poroty udělena Česká cena za architekturu. Více informací naleznete na webu www.ceskacenaazaarchitekturu.cz.

k místu, ke krajíně a všemu, co je s ní spojeno či co ji utváří. Archeopark Pavlov ocenila AOPK ČR zejména jako kvalitní dílo moderní architektury citlivě vsazené do krajinného rázu místa s hlubokou vazbou na přírodní, kulturní i historické dědictví a hodnotu krajiny Pálavy a jejího okolí s respektem k duchovním hodnotám. Náplní má stavba nadmístní i nadregionální význam.

Archeopark Pavlov v CHKO Pálava je příkladem toho, že AOPK ČR podporuje nejenom tradiční prvky, ale i kvalitní moderní architekturu, která respektuje okolní krajinu. Takovéto stavby lze pak s ohledem na místní podmínky realizovat i na územích CHKO.

Interiér Archeoparku Pavlov.

Foto Gabriel Dvořák

Javornická palírna, funkční a estetická

Javornická palírna se nachází podobně jako Archeopark Pavlov na pomezí extravilánu sídla a volné krajiny v malebné jihočeské krajině mezi městy Bavorov a Vlachovo Březí na místě hospodářské usedlosti z konce 19. století v obci Javornice, které jsou součástí městyse Dub. Rekonstrukce vycházela z původního členění objektu a umístění budov a byla doplněna o novostavbu palírny a doprovodných objektů. Současná podoba Javornické palírny vytváří polouzavřený dvůr, zděné objekty mají bílou omítku a jsou vhodně doplněny budovou obloženou prkny. Funkční vazbu na okolní krajinu akcentuje také ovocný sad a zahrada, které jsou součástí palírny. Zdařilou rekonstrukcí a citlivou dostavbou vznikl plně funkční a esteticky hodnotný objekt, který navazuje na tradiční hospodaření v současné době.

Co dál?

Česká cena za architekturu ukázala ještě další podstatné zjištění, a to, že pohled na kvalitní architekturu odborného orgánu ochrany přírody – AOPK ČR a renomovaných architektů je obdobný. Archeopark Pavlov obdržel kromě Mimořádné ceny AOPK ČR také hlavní cenu celé soutěže a druhé dílo v pořadí Mimořádné ceny AOPK ČR Javornická palírna se umístila mezi šesticí finalistů hlavní ceny.

Také v letošním roce bude AOPK ČR udělovat svoji mimořádnou cenu v České ceně za architekturu. Kromě volby z nominovaných projektů obdobně jako v loňském roce můžeme přímo ovlivnit také přihlášené projekty. V současné době vybírají odborní pracovníci ze správ CHKO vhodná díla na území CHKO, která respektují hodnoty krajinného rázu a jsou citlivě zasazena do okolního prostředí. Z navržených novostaveb, přestaveb, rekonstrukcí, apod. vybere Architektonická komise AOPK ČR ta díla, která AOPK ČR následně doporučí jejich autorům k přihlášení do soutěže a v případě jejich následné nominace odbornou porotou České ceny za architekturu půjde o jedny z favoritů pro udělení Mimořádné ceny AOPK ČR v roce 2018.

Spolupráce mezi AOPK ČR a ČKA by se tedy měla v letošním roce i nadále rozvíjet. V rámci České ceny za architekturu nejde jen o doporučení AOPK ČR k přihlášení jednotlivých děl a výběru držitele mimořádné ceny, ale o řadu dalších společných aktivit a osvětě v rámci různých forem vzdělávání, konferencí, seminářů, přípravě různých materiálů, publikací, o spolupráci v rámci architektonických komisí a celé řadě drobných akcí. AOPK ČR věří, že uvedené aktivity napomohou k efektivnější ochraně krajiny nejen na územích CHKO, ale v celé České republice.

Archeopark Pavlov, vzadu Děvín. Foto Gabriel Dvořák

